

ТАТУЮВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

TATTOO AS AN OBJECT OF COPYRIGHT

Маліновська І.М., к.ю.н.,
асистент кафедри цивільного права № 1*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*Сисова А.І., студентка III курсу
факультету адвокатури*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Надзвичайна популярність тату й відсутність механізму охорони його як об'єкта авторського права зумовили дослідження і визначення його правової природи в даній статті. З метою визначення правового режиму даного об'єкта авторами досліджено правову природу об'єктів права інтелектуальної власності, проаналізовано низку міжнародних та вітчизняних актів цивільного законодавства у сфері охорони об'єктів авторського права. Доведено можливість надання правової охорони об'єкту за допомогою авторсько-правової охорони, зокрема можливість віднесення його до результатів художньої творчості. З'ясовано критерії охороноздатності «татування» як об'єкта авторського права, визначено особливості їхнього прояву стосовно даного об'єкта. Зроблено висновки про те, що нанесення на тіло татування характеризується трьома аспектами, а саме: це питання авторського права в контексті відтворення твору (ескіз) та права автора, які виникають із моменту створення «татування» без використання ескіза за допомогою техніки фріхенд (англ. "freehand" – «вільна рука»), з обов'язковим урахування особистих прав людини, на шкірі якої буде створений/відтворений даний ескіз.

На підставі аналізу норм чинного законодавства, судової практики авторами було зроблено висновок про те, що відтворення «татування» (ескіз) художником – майстром тату на тілі люди не позбавляє його авторських прав на цей об'єкт. Обґрунтовано, якщо автором ескіза є сам замовник, то тату-майстер у такому разі буде лише виконавцем своєї роботи та не матиме права повторно відтворювати ескіз на іншому матеріальному носії (зокрема, й на іншій людині). У даному дослідженні доведена також необхідність згоди людини, яка бажає нанести тату на шкіру, що визначено своєрідною додатковою умовою, яка є необхідною для створення такого об'єкта авторського права.

Ключові слова: татування, тату, інтелектуальна власність, авторське право, об'єкт авторського права.

The extreme popularity of the tattoo and the lack of a mechanism to protect it as an object of copyright, led to the study and definition of its legal nature in this article. By defining the legal regime of this object, the authors studied the very nature of the objects of intellectual property rights, analyzed a number of international and domestic acts of civil law in the field of protection of copyright. The possibility of providing legal protection of the object with the help of copyright protection, in particular, the possibility of relating it to the results of artistic creativity. The criteria of protection of "tattoo" as an object of copyright are clarified and the peculiarities of their manifestation in relation to this object are determined. It is concluded that the application of tattoos on the body is characterized by three aspects – the issue of copyright in the context of reproduction of the work (sketch) and copyright, which arise from the moment of creating a "tattoo" without using a sketch using the freehand technique. taking into account the personal rights of the person on whose skin this sketch will be created/reproduced.

Based on the analysis of the current legislation, case law, the authors concluded that the reproduction of the "tattoo" (sketch) by the artist – a master of tattoos on the body of people does not deprive him of copyright to this object. It is substantiated that if the author of the sketch is the customer himself, then the tattoo artist will only be the executor of his work and will not have the right to reproduce the sketch on another material medium (including another person). This study also demonstrates the need for the consent of a person wishing to apply a tattoo on the skin, which is determined by a kind of additional condition that is necessary to create such an object of copyright.

Key words: tattoo, intellectual property, copyright, object of copyright.

Постановка проблеми. Історія татувань охоплює великий проміжок часу. У стародавні часи деякі татування відображали належність особи до певного класу або її становище в сім'ї (як, наприклад, у Японії). Відтоді людина і суспільство еволюціонували, нині татування є засобом, що допомагає досягнути певної тілесної унікальності, адже воно відіграє символічну роль та/або прикрашає тіло власника неповторним, унікальним візерунком. Французький психоаналітик Дідьє Анзіє у своїй праці «Я – шкіра» (1985 р.) зауважив: «Усе, чим ми вкриваємо або прикрашаємо шкіру, слугує своєрідною мовою спілкування. За допомогою татувань ми маємо змогу виразити невисловлене – емоції, почуття та бажання». Нині даний вислів найвлучніше пояснює шалену популярність нанесення різноманітних малюнків на тіло, адже шкіра – це та межа, яка відділяє нас від навколишнього світу і деякою мірою дає відповіді на запитання про наше внутрішнє життя. Незважаючи на те, що татування зараз є одним із найпоширеніших засобів для індивідуалізації зовнішнього «я», дотепер досить складно визначити правовий режим такого об'єкта. Це передусім пов'язано з тим, що правова охорона тату на законодавчому рівні в Україні є невизначеною. Саме тому набувають актуальності такі питання: чи можна віднести тату до об'єктів права інтелектуальної власності, чи поширюється на нього режим

авторсько-правової охорони. Щоб відповісти на ці питання, доцільно проаналізувати національне законодавство та міжнародну практику.

Мета статті – з'ясувати, чи є татування об'єктом права інтелектуальної власності, зокрема дослідити можливість віднесення його до об'єктів авторського права.

Право інтелектуальної власності покликане охороняти різноманітні результати творчої діяльності людини. Поняття «інтелектуальна власність» уживається в різних значеннях. Його, зокрема, уживають на позначення сукупності виключних прав як особистого (морального), так і майнового характеру на результати інтелектуальної, творчої діяльності [5]. Також поряд із поняттям «інтелектуальна власність» у національному цивільному законодавстві використовується і поняття «право інтелектуальної власності», яке можна тлумачити як в об'єктивному значенні (як підгалузь цивільного права), так і в суб'єктивному (як можливість особи).

Якщо ж брати право інтелектуальної власності в об'єктивному значенні, то його варто розуміти як сукупність правових норм, які врегульовують відносини щодо створення, використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності. У суб'єктивному значенні право інтелектуальної власності тотожне речовому праву власності та полягає в належності власнику інтелектуальних прав

можливості володіти, користуватись та розпоряджатись цим об'єктом. Оскільки наявна очевидна різниця між об'єктами речового права та права інтелектуальної власності, відповідні права трансформовані в дещо інші категорії права.

Ключовим інститутом права інтелектуальної власності є саме авторське право, яке призначене захищати зовнішню форму вираження об'єкта інтелектуальної власності, тобто її «матеріальне втілення». Це сукупність прав та правових норм, які регулюють відносини, що виникають унаслідок створення і використання творів літератури, мистецтва й науки. Авторське право встановлює сприятливі правові умови для творчої діяльності, забезпечує доступність результатів цієї діяльності в усьому суспільстві. Отже, виникає питання, чи можливе віднесення такого об'єкта, як тату, до результатів художньої творчості особи – майстра тату?

Оскільки тату не визначається законодавством України як окремий об'єкт права інтелектуальної власності, то необхідним і доцільним є аналіз міжнародних договорів і актів міжнародного права з метою визначення правового режиму даного об'єкта. Відповідно до ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1, с. 6]. Перелік таких договорів наведено в інформаційному листі Вищого Господарського Суду України від 8 жовтня 2003 р. № 01–8/1199 «Про нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності». Лінгвістичний аналіз слова «татування», що міститься у тлумачному словнику, допоможе окреслити і визначити його місце серед об'єктів права інтелектуальної власності, а також сферу міжнародних актів, які ми будемо використовувати під час дослідження актуальних питань статті. У словнику зазначається, що татування – це візерунки, малюнки тощо на тілі людини, зроблені наколюванням і втиранням під шкіру барвників [2, с. 44]. Тобто татування – це малюнок. 14 липня 1967 р. на конференції у Стокгольмі ухвалено Конвенцію про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, яка виокремила і художні твори серед об'єктів права інтелектуальної власності [3]. Результати цієї конференції вплинули на приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, яка набрала чинності 25 жовтня 1995 р. Так, Бернська конвенція визначає: «<...> Термін «<...> художні твори» охоплює всі твори в галузі <...> мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені, як-от: <...> малюнки, твори живопису <...>» [4]. Також Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р. ухвалений Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, до якого Україна приєдналася 20 вересня 2001 р., у якому детальніше та чіткіше роз'яснено правила застосування Бернської конвенції (ст. 3 Договору), розповсюдження художніх творів (ст. 6 Договору), положення про застосування й охорону авторських прав (ст. 14 Договору).

В українському законодавстві питанням авторсько-правової охорони присвячено Книгу четверту Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та Закон України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон № 3792–XII), який охороняє права авторів творів і тих осіб, які представляють результат творчої діяльності творців світові. Даний Закон складено з урахуванням міжнародних норм щодо використання творів, з огляду на сучасні тенденції правового регулювання як традиційних, так і нових об'єктів авторського права. У ч. 1 ст. 8 Закону № 3792–XII, яка більш детально окреслює перелік об'єктів авторського права, висвітлених у ст. 420 ЦК України, до останніх також відносять і твори в галузі літератури та мистецтва, зокрема й ескізи (оскільки ескіз є тотож-

ним малюнку). Отже, можна зробити висновок, що ескіз належить до об'єктів авторського права й охороняється як малюнок за умови відповідності критеріям охороноздатності, характерним для авторського права. Відповідно до ст. 13 Закону № 3792–XII, яка гарантує презумпцію авторства, тобто те, що особа, яка створила об'єкт, і буде вважатися його автором унаслідок факту його створення. Адаже для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей. Отже, у результаті проведеного аналізу обсягу об'єктів права інтелектуальної власності, визначених у ст. 420 ЦК України й у ст. 8 Закону № 3792–XII, можна зазначити, що попри розширений їх перелік у Законі, його не можна вважати вичерпним. Це дозволяє зробити висновок, що правову охорону можуть отримати також інші об'єкти, зокрема й «татування». Особливістю такої охорони є те, що об'єкти авторського права охороняються незалежно від їхнього призначення, жанру, обсягу, мети, ступеня завершеності й оприлюднення.

Для вирішення питання щодо можливостей правової охорони тату за допомогою норм авторського права також необхідно провести аналіз відповідності його критеріям охороноздатності, які характерні для цього інституту. Передусім необхідно визначити, чи властиві ознаки об'єкта авторського права «тату». Отже, ознаки охороноздатності об'єктів авторського права, які є характерними для даних об'єктів, такі: по-перше, твір (тобто результат інтелектуальної творчої діяльності суб'єкта авторського права) має бути творчим, оригінальним, чимось новим порівняно з раніше відомим. Новизна може виражатися як у новому змісті, так і в новій формі. Нова форма відображення відомого змісту характеризує твір як щось творче і спричиняє визнання його об'єктом авторського права. Інтелектуальна діяльність відрізняється від творчої тим, що її результати неодмінно стають об'єктами правової охорони. Далеко не всі результати творчої діяльності стають об'єктами інтелектуальної власності, отже, об'єктами правової охорони [7]. По-друге, об'єкт повинен мати об'єктивну вираженість: він має існувати в певній формі, яка буде доступною для сприйняття іншими людьми. По-третє, ознака змісту твору означає, що твір будь-якого змісту може бути об'єктом правової охорони з деякими обмеженнями, що визначаються законодавством. По-четверте, ознака оприлюднення означає, що твір будь-якого змісту може бути об'єктом правової охорони незалежно від того, чи виведений він із приватної сфери [12, с. 119]. Третя та четверта ознаки є похідними, оскільки вони розширюють охороноздатність об'єктів авторського права.

Якщо в загальнозживаному розумінні «творчість» – це процес, що викликає до життя, дає існування чомусь, то з погляду юридичної науки творча діяльність розглядається як така, що здатна приводити до появи охоронюваних об'єктів [13, с. 7]. У ст. 1 Закону № 3792–XII зазначено, що твір образотворчого мистецтва – це скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього (зокрема, сценічного) дизайну тощо [8]. Процес діяльності зі створення татування можна поділити на два основні етапи: це створення ескіза, який буде використовуватись у процесі нанесення його на тіло, безпосередньо нанесення татування на тіло людини. Проте досить дискусійним і неоднозначним є питання щодо відтворення на тілі людини ескіза, тобто використання його як матеріалу на нанесення малюнка. Отже, нанесення на тіло татування характеризується трьома аспектами, а саме: це питання авторського права в контексті відтворення твору (ескіз) та права автора, яке виникає з моменту створення без використання ескіза за допомогою техніки фріхенд (англ. *freehand* – «вільна рука»), а також особисті права людини, на шкірі якої буде відтворений даний ескіз.

Визначення такої ознаки, як об'єктивна форма вираження твору, поряд з оригінальністю (творчий внесок), як критерію авторсько-правової охорони також притаманне авторському праву України. У ч. 2 ст. 2 Бернської конвенції визначено, що за законодавством країн Союзу зберігається право приписати, що літературні та художні твори або будь-які їх види не підлягають охороні, якщо вони не закріплені в тій чи іншій матеріальній формі. Форма вираження твору в доктрині авторського права України розглядається як об'єктивна форма втілення твору, яка може бути відтворена та сприйнята органами чуття [14, с. 147]

У контексті аспекту об'єктивної форми для «татування» можна констатувати, що для цього об'єкта авторського права характерна наявність особливої об'єктивної форми вираження твору, що виражається в можливості його відтворення і сприйняття. Проте саме шляхом реалізації права автора на відтворення ескіза створюється нова об'єктивна форма вираження, яка має свої особливості, що безпосередньо пов'язані з матеріальним вираженням об'єкта на тілі людини.

Не варто забувати про те, що спочатку створюється ескіз майбутнього тату, авторське право на нього охороняється відповідно до Закону № 3792–ХІІ, за умови що воно відповідає критеріям його охороноздатності. Особа, яка виявила намір нанести на своє тіло тату, може скористатися послугою майстра, який після того, як вислухав її побажання, створює ескіз у своєму унікальному художньому стилі, або ж такі дії можуть бути пов'язані з безпосереднім відтворенням ескіза як об'єкта авторського права на тілі людини. Отже, можна зробити висновок, що в такому разі авторське право на відтворене «татування» (оригінал твору, ескіз, малюнок) буде належати художнику – майстру тату, а не людині з татуванням.

Акцентуємо увагу на створенні ескіза і нанесенні його на шкіру та зазначимо, що ст. 424 ЦК України передбачає можливість третьої особи використовувати лише майнові права суб'єкта на об'єкт авторського права, тобто матеріалізований результат може належати необмеженому колу осіб, але вже не на праві інтелектуальної власності, а на підставі майнового права, права власності зокрема. Адже у ст. 12 Закону № 3792–ХІІ зазначено, що авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено твір, не залежать одне від одного. Відчуження матеріального об'єкта, у якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки. Отже, відтворення тату художником – майстром тату на тілі люди не позбавляє його авторських прав на цей об'єкт.

Але як же бути тоді, коли автором ескіза є тату-майстер, якому, відповідно до законодавства, належить авторське право? Ось тут і виникає найбільша проблема. Наприклад, міжнародний досвід свідчить про те, що у США медійним особам наполегливо радять укладати угоди, контракти, договори тощо з тату-майстрами і тату-салонами, щоб у разі зйомки в рекламі, виступах у засобах масової інформації, в іншій публічній комерційній діяльності не виникало питань стосовно використання татування. Ми вважаємо, що відповідна рекомендація виникла після декількох судових рішень стосовно використання татування в медіапросторі. Показовою стала справа у 2011 р. у Сполучених Штатах Америки, де тату-майстер Вітмілл (Whitmill) подав позов до суду на кіностудію Warner Bros. Entertainment Inc. Предметом позову стало, на думку позивача, порушення авторського права на татування. Так, у сівкелі комедії «Похмілля-2: з Вегаса до Бангкока» одному з акторів намалювали таке ж саме татування, як і у відомого боксера Майка Тайсона. На підтвердження своїх заперечень тату-майстер заявив, що М. Тайсон підписав документ, згідно з яким «усі витвори мистецтва, ескізи, які стосуються його татування, а також фотографії його татування є інтелектуальною власністю Вітмілла». Проте суддя відмовив у задоволенні позову,

аргументував дане використання публічними інтересом. Проте за результатом розгляду даної справи було визнано факт, що татування є охороноздатним об'єктом з погляду авторського права [11]. Звернувшись до національного законодавства (Закону № 3792–ХІІ), можна зробити висновок про можливість відтворення творів в особистих цілях, без дозволу автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди. Проте ця норма стосується попередньо правомірно оприлюднених творів. А отже, між автором «татування» та клієнтом доцільним є укладення договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, ліцензійного договору зокрема з метою уникнення спорів та ефективного захисту немайнових та майнових прав автора на об'єкт інтелектуальної власності.

Отже, можна зробити висновок, що ескіз – це первинна форма тату, яка матеріалізується на певному матеріальному носії, а саме татування є відтворенням оригінального первісного екземпляра. Проте виникає питання, чи буде створено в результаті такого відтворення похідний твір, оскільки відповідно до ст. 1 Закону № 3792–ХІІ ним є твір, що є творчою переробкою іншого наявного твору без завдання шкоди його охороні. Адже відповідно до ст. 441 ЦК України використанням твору є його відтворення будь-яким способом та в будь-якій формі. Варто наголосити на тому, що право на відтворення належить тільки авторові. Такого права власник матеріального носія твору не має [10]. Тобто в такому разі тату-майстер може відтворювати схоже татування необмежену кількість разів, адже право інтелектуальної власності на малюнок належить саме йому. Проте якщо ми говоримо про створення «татування» за допомогою техніки фріхенд (безпосереднє нанесення його на шкіру людини), тобто створення оригіналу образотворчого мистецтва, то творчість тату-майстра презюмується відповідно до п. 25 постанови Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17 жовтня 2012 р. «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності»: у вирішенні питань про те, чи є конкретний результат об'єктом авторського права, суду варто враховувати, що таким є лише той результат, який створено творчою працею; доки не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею. Тобто закріплення презумпції творчості, у результаті якої виникає об'єкт права інтелектуальної власності, дозволяє автору отримувати належну охорону своїх прав [16]. А якщо ж роздивлятися варіант, відповідно до якого автором ескіза є сам замовник або інша особа (не художник, майстер татування), то авторське право зберігається за замовником або іншою особою, які лише надали дозвіл одноразового відтворення об'єкта його авторського права. Тому, на нашу думку, тату-майстер у такому разі буде лише виконавцем своєї роботи та не матиме права повторно відтворювати ескіз на іншому матеріальному носії (зокрема, й на іншій людині).

Проте існує інший аспект, що стосується особистих прав людини, на тіло якої наносять тату. У ст. 54 Конституції України громадянам гарантовано свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [1]. У ст. 309 ЦК України деталізуються ці положення та зазначено, що особа має право на вільний вибір сфер, змісту та форм (способів, прийомів) творчості [9, с. 104]. Проте така свобода безпосередньо пов'язана з особою, яка є автором ескіза. Якщо виходити з положень ст. 34 Конституції України та принципу людиноцентризму, а також панування у світовій спільноті поглядів природного права, можна стверджувати, що будь-яка особа має право на вільне вираження своїх поглядів і переконань [15]. Отже, це є своєрідним

вираженням внутрішньої волі щодо своїх поглядів і переконань особи, яка бажає нанести татуювання на шкіру, із своєрідним волевиявленням у формі її згоди на такі дії. А тому саме згода людини, яка бажає нанести тату на шкіру, є своєрідною умовою, яка є необхідною для створення такого об'єкта авторського права.

Отже, зважаючи на невичерпність об'єктів авторського права в міжнародному і національному законодавстві, спираючись на все вищевикладене, можна зробити висновок, що, з огляду на специфіку татуювання, його можна віднести до об'єктів авторського права, а саме художнього твору. Проте за умови, якщо воно буде відповідати критеріям охороноздатності, властивим для

об'єктів авторського права. Зокрема, за умови наявності творчої інтелектуальної праці художника – майстра тату у процесі його нанесення на шкіру людини, що безпосередньо пов'язане зі згодою і бажанням особи. А також для цього об'єкта характерне те, що така творча інтелектуальна діяльність пов'язана з його особливим матеріальним вираженням на тілі людини, оскільки технічна праця не приводить до виникнення об'єкта авторського права. Тому і виникає питання про актуальність і доцільність подальших наукових досліджень щодо можливості віднесення «татуювання» до похідних об'єктів авторського права в аспекті відтворення ескіза / малюнка на тілі людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та доповн., станом на 5 січня 2017 р. : офіційний текст. Київ : Паливода А.В., 2017. С. 76.
2. Термін «татування». Академічний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/tatujuvannja>.
3. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 липня 1967 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169?lang=uk#Text (дата звернення: 17.11.2020).
4. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24 липня 1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 17.11.2020).
5. Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. П.П. Крайнева. Київ : Старт-98, 2012. С. 254.
6. Вахонєва Т.М. Поняття права інтелектуальної власності та його складові. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 6. С. 24–32.
7. Поняття і види права інтелектуальної власності. Авторське право і суміжні права. Osvita.ua : вебсайт. URL: <http://osvita.ua> (дата звернення: 29.11.2020).
8. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792–XII, у ред. Закону від 14 жовтня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 25.11.2020).
9. Цивільний кодекс України : станом на 3 вересня 2018 р. Харків : Право, 2018. С. 444.
10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Т. 1. Мего-інфо – юридичний портал № 1 : вебсайт. URL: <http://mego.info> (дата звернення: 24.11.2020).
11. Татуировка как объект авторских прав, элемент внешности, средство самовыражения и результат выполнения работ / Е.Г. Афанасьева, Е.А. Афанасьева. Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Серия 4 «Государство и право» : реферативный журнал. 2016. С. 95–102.
12. Право інтелектуальної власності : Академічний курс : підручник для студентів вищих навчальних закладів / О.П. Орлюк та ін. ; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. С. 696.
13. Крижна В.М., Яркіна Н.Є. Право інтелектуальної власності України : Конспект лекцій / за ред. В.І. Борисової. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2008. С. 112.
14. Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : Юрінком-Інтер, 2004. С. 512.
15. Василенко Л.П., Комар К.О. Правочини щодо нанесення татуювання з огляду на межі цивільної дієздатності. *Право і суспільство*. 2019. № 6. С. 81–86.
16. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України № 12 від 17 жовтня 2012 р. *Вісник господарського судочинства*. 2012. № 6. С. 57.